

REZÜMÉ

Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikai ösztöndíj
2021

Az anyaság reprezentációja a kortárs magyar képzőművészetben

Az ösztöndíjas időszak alatt az anyaságot társadalmi konstrukcióként vizsgáló hazai és nemzetközi szakirodalmat, valamint a *motherhood studies* főbb alapszövegeit tekintetem át.¹ Az anyasággal kapcsolatos kritikai diskurzus különbséget tesz az anyaság intézménye (motherhood) és az anyaság tapasztalata (mothering) között.² Az előbbi patriarchális konstrukción az intézményesült elnyomás színtere, míg az utóbbi a társadalmi elvárások alól való felszabadulás és az ezeknek való ellenállás terepe.

Az elmúlt években számos kiállítás foglalkozott az anyaság eszményének és művészettörténeti ábrázolási hagyományának változásaival, elméleti írások tárgyalták az anyaság és a feminizmus nem problémamentes vonatkozásait.³ A szakirodalom áttekintése mellett a témával foglalkozó múzeumi kiállítások katalógusait⁴, valamint a régióban megjelenő művészeti gyakorlatot tanulmányoztam.⁵

A kutatási időszak alatt készített interjúk, művészekkel folytatott beszélgetések, valamint a szakirodalom tanulságait kétrészes cikksorozatban foglaltam össze a Műértőben. Írásomban olyan alkotásokat, projekteket emeltem ki, amelyek az anyaság (és apaság) romantizált felfogásával és sztereotip ábrázolási hagyományával szembe menve az azt övező tabukat, a női test és a hatalom vonatkozásait, a nemi szerepek és az identitás kérdéseit feszegetik. Ennek során kirajzolódott, hogy a hazai kortárs művészetből sokáig hiányzó (személyes, intim) tematikák és a társadalmi közbeszédben is tabusított témák jelentek meg, mint a meddőség és nőket érintő betegségek (Mayer Éva), a mesterséges megtermékenyítés (Fajgerné Dudás Andrea), a szülés körüli traumatikus élmények (Fátyol Viola), az anyaság és az anyatest ábrázolási hagyományának a kritikája (Tranker Kata, Gáldi Vinkó Andi), a művész-anya dichotómia (Klenyánszki Csilla, Tranker Kata).

Az anyaság (és az azzal kapcsolatos életesemények), mint téma legkorábban Eperjesi Ágnes és Benczúr Emese művészetében jelent meg. A 2010-es éveket követően a hazai képző- és fotóművészetben egyre több művész reflektál saját élettapasztalatán keresztül az anyaság konstruáltságára, vonja be a művészete témái közé az anyaság testi, identitást alakító és politikai aspektusait. Az új generáció már a művész és anya szerep együttes, tudatos (programszerű) felvállalásával a „művészet és élet között keletkezett hézag összeillesztésére” tesz kísérletet. Az utóbbi időszak kortárs művészeti gyakorlatában számos olyan munka született, amely megkérdőjelezi az anyaságot övező domináns diskurzust, szembeszegül a mai magyar társadalomban uralkodó

¹ Andrea O'Reilly (ed): *Maternal Theory: Essential Readings*. 2nd edition. Bradford, Canada: Demeter Press, 2021. Az anyaság intézményét itthon a *Fordulat* társadalomelméleti folyóirat *Társadalmi reprodukció* című 24. száma (2018/2) járta körül.

² Adreinne Rich: *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*, 1976.

³ Andrea Liss: *Feminist Art and the Maternal*, University of Minnesota Press, 2009; Myrel Chernick, Jennie Klein (ed): *The M Word: Real Mothers in Contemporary Art*, Demeter Press, 2011.; Rachel Epp Buller (Ed.): *Reconciling Art and Mothering*, Routledge, 2012.

⁴ *The Great Mother. Women, Maternity, and Power in Art and Visual Culture, 1900-2015*. Palazzo Reale, Milánó, 2015. augusztus 26 - november 15., kurátor: Massimiliano Gioni; *Rabenmütter: Zwischen Kraft und Krise. Mütterbilder von 1900 bis heute*, Lentos Kunstmuseum Linz, 2015. augusztus 23. – 2016. február 21., kurátorok: Stella Rollig, Sabine Fellner und Elisabeth Nowak-Thaller; *Home Truths: Photography and Motherhood*, ed. Susan Bright, Photographers' Gallery, London, 2013.; *MOTHER!* Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk, 2021, Kunsthalle Mannheim, 2021-2022.

⁵ <https://secondaryarchive.org/your-body-is-still-a-battleground-representation-of-motherhood-in-contemporary-art-in-poland-czech-republic-and-hungary/>

normatív nő- és anyaképpel (valamint apaképpel), ezáltal pedig nemcsak a hegemón anyaságrepresentációra, hanem az egydimenziós művész-identitásra is alternatívát kínál.

Az ösztöndíjas időszak második felében Omara anyaságot tematizáló munkáival (festmények, írások, nyilvános szereplések dokumentációja) foglalkoztam. A „*Cigány anyának korona jár*” – *halmozottan hátrányos társadalmi helyzet problematikája Omara művészetében* c. tanulmányomban Omara műveit posztkoloniális és feminista perspektívából vizsgáltam, mellyel láthatóvá válik a roma anyák többszörösen marginalizált pozíciója, ezáltal pedig az anyaság esszencialista, normatív fogalma is dekonstruálható. Az interszekcionalitás, mint nézőpont pedig azt mutatja meg, hogy egy roma nőművész esetében hogyan fonódnak össze a különböző egyenlőtlenségek (etnicitás, nem, osztályhelyzet), és ez hogyan kereszteződik a családi állapottal, az anyasággal.

Művészek:

Benczúr Emese, Czene Márta, Eperjesi Ágnes, Erdei Krisztina, Fabricius Anna, Fajgerné Dudás Andrea, Fátyol Viola, Gáldi Vinkó Andi, Gőbolyös Luca, Hermann Ildi, Klenyánszki Csilla, Ladik Katalin, Mayer Éva, Omara, Puklus Péter, Tranker Kata, Zagyvai Sári.

Az ösztöndíjas időszak alatt megjelent írások:

- *Vakfolt az artworld látómezőjén.* Az anyaság reprezentációja a kortárs fotóművészetben, Műértő, 2021. április-május. 1. rész
- *Művészet, amely az életet szolgálja.* Az anyaság reprezentációja a kortárs képzőművészetben, Műértő, 2021. szeptember, 2. rész
- Tárlatvezető: *Hermann Ildi: szerint a világ, Mayer Éva: Terra Incognita, Gyógyír* c. kiállításokról, Műértő, 2021. június-július-augusztus
- *Your Body is (still) a Battleground: Representation of Motherhood in Contemporary Art in Poland, Czech Republic and Hungary.* [Your Body is \(still\) a Battleground: –Representation of Motherhood in Contemporary Art in Poland, Czech Republic and Hungary.– - Secondary Archive](#) ; megjelent: 2021.04.09.
- Klenyánszki Csilla műveiről: [Hogy hatott a járványhelyzet az anyákra? És mit kezd ezzel egy művész? | Forbes.hu](#) megjelent: 2021. 07.14.
- [Gondoskodás, mint társadalmi munka és a hétköznapi élet performansa.](#) No Fomo c. kiállítás, Godot Galéria, 2021. október 21., megjelent: 2021.11.15
- „*Cigány anyának korona jár*” – *halmozottan hátrányos társadalmi helyzet problematikája Oláh Mara (Omara) művészetében (1. rész)*, Balkon Kortárs Művészeti Folyóirat (megjelenés alatt)

2021. december 2.

Popovics Viktória